

СТРАТЕГИЈА ЗА МЛАДИ НА ОПШТИНА РЕСЕН

2025-2029

Содржина

Вовед.....	2
Профил на општината	4
Методологија.....	5
Цел на стратегијата.....	5
Приоритетна област I: Младинско учество и младинско информирање	6
Приоритетна област II: Култура и спорт.....	12
Приоритетна област III: Претприемништво и поддршка при вработување	15
Останати области на делување	21

Вовед

Младите се креативниот моментум кој го движи општеството напред – двигатели и лидери во сите сфери од општественото живеење.

Одговорност на Општина Ресен е да обезбеди поддршка и ресурси кои ќе им овозможат на младите нивна активна вклученост во заедницата во која живеат. Во таа насока, навременото препознавање на светските трендови, како и на сопствените силни и слаби страни е клучно за претворање на предизвиците во можности за развој, но и зајакнување на отпорноста на младите и нивна поголема подготвеност да се соочат со потенцијалните пречки за остварување на нивните аспирации.

Локалната стратегија за млади на Општина Ресен се темели на потребите и интересите на младите, а во насока на унапредување на нивната положба во рамки на општествената средина.

Идентификуваните приоритетни области треба да придонесат младите луѓе во Општина Ресен да го развијат и да го искористат нивниот потенцијал, да стекнуваат животни вештини неопходни за одговор на предизвиците со кои се соочуваат и да создадат услови за изедначување на можностите на сите млади, особено млади луѓе во руралните средини, оние со помалку можности како што се младите со попреченост и младите луѓе во ризик од сиромаштија и социјална исклученост. Во период на симултани кризи, неопходно е младите луѓе да се опремаат со знаења и вештини и да се поттикне нивната економска независност од нивните семејства, вклучително и преку поквалитетно прво вработување, стимулирање услови за развој на кариерата и поголема финансиска стабилност.

Приоритетите утврдени со Локалната стратегија за млади ќе се спроведуваат со цел натамошно унапредување на еднаквоста и еднаквите можности, притоа создавање стимулативна средина за развој на потенцијалот на младите и нивен подобар квалитет на живот.

Стратегијата за млади на Општина Ресен 2025-2029 е изработена во соработка со граѓанската организација „Про Локал“, а во рамки на проектот „Зајакнување на луѓето од Пелагонија 2“ поддржан од Амбасадата на Кралството на Холандија во Р.С.Македонија. При процесот на креирање на стратегијата, експертска поддршка обезбеди консултантската компанија „Стратешки Менаџмент Системи“.

Локалната стратегија за млади е 5-годишна визија за иднината на младите во Општина Ресен. Истата се базира на сеопфатно истражување кое имаше за цел да овозможи широк консултативен процес во кој младите го дадоа својот придонес преку анкетни прашалници, како и преку интервјуа и фокус-групни дискусии. Воедно, преку секундарно истражување беа консултирани релевантните стратешки и други документи за млади на локално и национално ниво. Беше организирана и работна група во рамки на која се утврдија конкретни приоритетни области, вклучително и предлог мерки и активности. Во рамки на стратешкото планирање беше изработен и Акциски план со буџет за две години, во кој се

дефинирани конкретни проекти и активности за достигнување на резултатите во секоја од зададените цели во Стратегијата.

Според Законот за младинско учество и младински политики, Локална стратегија за млади е стратешки документ со кој во согласност со Националната стратегија за млади, се утврдуваат среднорочни цели и приоритети за развој на младинските политики и унапредување на интересите на младите на локално ниво и се утврдуваат организациски, финансиски и административни мерки за нивно остварување.

Оваа стратегија ја прифаќа дефиницијата за „млади“ дадена во погоре споменатиот закон, според кој млади се лица на возраст од 15 до 29 години.

Стратегијата за млади на Општина Ресен се базира на следните темелни принципи:

Партиципативност

- Вклученост на сите заинтересирани млади во креирање и имплементација на стратегијата

Инклузивност

- Рамноправност и еднакви можности за сите млади да го остварат својот целосен потенцијал во сите области на општественото живеење

Холистички пристап

- Соработка со други државни организации/институции/тела, како и соработка со граѓанскиот сектор и други интересни групи кои работат со/за младите

Одговорност

- Локалната стратегија за млади ја носи и за нејзината имплементација одговорна е Општина Ресен. Стратегијата се спроведува со буџетските средства на општината. Општината е одговорна и за мониторинг и евалуација на стратегијата согласно дефинираните цели и индикатори.

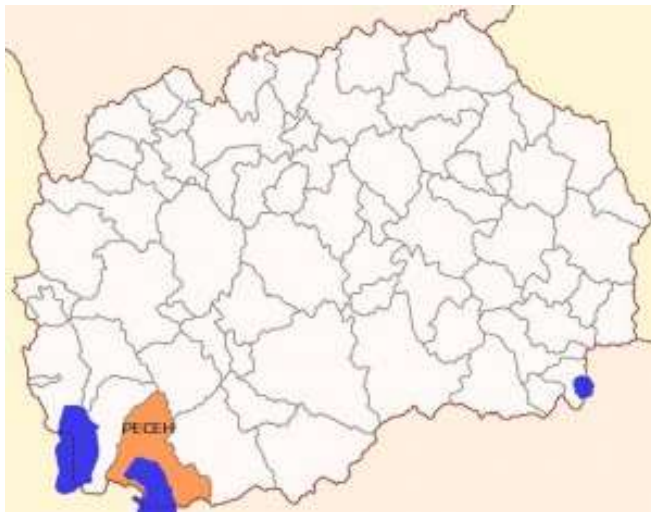
Општината Ресен се наоѓа во Преспанската Котлина, во југозападниот дел на Република Северна Македонија и опфаќа површина од 739 км². Поделена на копно со 562 км² и вода со 177 км², претставува посебна просторна целина.

Според последниот попис направен во 2021 година, Општина Ресен брои вкупно 14.373 население, односно 4906 домаќинства кои живеат во 8777 станови.

На пописот 10.130 од жителите во Општина Ресен се изјасниле како етнички Македонци, што е 70% од вкупното население. По 10% се етнички Албанци, односно етнички Турци, и 10% останати. Половата дистрибуција покажува подеднаква 50% застапеност на жителите од машки и женски пол.

Што се однесува до младите, во Општина Ресен живеат 2271 млади лица на возраст од 15-29 години, што претставува 16% од целокупното население во општината. Од нив 641 се на возраст од 15-19, 740 се на возраст од 20-24 години и 890 се млади на возраст од 25-29 години. Од вкупниот број млади лица (15-29), 1200 се лица од машки пол (53%), додека 1071 се лица од женски пол (47%).

Историски бројот на жители во Општина Ресен се движел 25.360 жители во 1981 година, 23.533 жители во 1991 година, 17.681 жители во 1994 година, 16.825 жители во 2002 година. Евидентен е трендот на иселување на жителите од Ресен во главниот град и во странство каде особено мигрираат младите.

Општината Ресен се граничи со општините Охрид, Битола и Демир Хисар. Во општина Ресен евидентирани се 44 топоними на места, од кои 43 се рурални, од нив 39 активни и 4 неактивни и една урбанизирана средина.

Општина Ресен има површина од 739 км², поделена на копно со 562 км² и вода со 177 км² и претставува посебна просторна целина.

Методологија

За потребите на овој стратешки документ, во период август-септември 2023 година се спроведе примарно истражување за младинските трендови во Општина Ресен.

Примарното истражување се спроведе преку метод на испитување, кој ги вклучи следните истражувачки техники:

- **Анкетирање** - Со цел испитување на мислењето на поголем број млади лица во Општина Ресен се спроведе онлајн прашалник преку алатката SurveyMonkey на македонски јазик. Прашалникот се состои од вкупно 36 прашања и истиот беше наменет за млади лица на возраст од 15-29 години од Општина Ресен. Прашалникот го пополнија вкупно 68 млади лица од општината од кои 38% од машки пол и 61% од женски пол.
- **Интервју** – Со цел да се добие посеопфатна слика на за условите на младите, нивните потреби и предизвици низ призмата на локалната самоуправа се спроведе интервју со Службеникот за млади во Општина Ресен.
- **Фокус група** – преку фокус-групна дискусија 7 млади лица меѓу кои претставници на локални младински организации, студенти, средношколци и невработени млади лица ги презентираа локалните предизвици за младите во општината за кои понудија предлог решенија и дефинираа листа на приоритети.

Покрај примарното истражување, направено е и секундарно истражување, односно за целите на стратегијата консултирана е и релевантна литература, национална правна регулатива, оперативни планови и програми и слично.

Цел на стратегијата

Целта на Стратегијата за млади на Општина Ресен е да се создадат услови за младите за нивно активно вклучување во животот во општината, поточно вклучување на младите во

процесите на носење на локални политики, придонесувајќи кон нивна поголема информираност и едуцираност.

Стратешки цели:

1. Младинско учество и информирање
2. Младинска работа
3. Претприемништво и поддршка при вработување

Во продолжение даден е подетален преглед на трите издиференцирани приоритетни области со дефинирана стратешка рамка за секоја област одделно.

Покрај наведените области, Општина Ресен ќе се залага за унапредување на животот на младите и во други области на делување и нивна севкупна афирмација.

Приоритетна област I: Младинско учество и младинско информирање

Учеството на младите го претставува социјалниот ангажман и активизам на младите, нивно активно учество во решавањето на прашањата релевантни за нив и донесувањето одлуки како во локалните заедници, така и на државно ниво. Овој општествен ангажман се реализира преку граѓански организации, независни младински здруженија или преку некоја друга форма на формално или неформално граѓанско здружување.

Согласно Законот за младинско учество и младински политики, „младинско учество“ претставува процес кој им овозможува на младите учество и заедничко носење на одлуки за политики и програми кои директно или индиректно го обликуваат животот на младите.

Преминот од младост во зрелоста е обележан со социјална вклученост, што се одразува во преземањето на постојани општествени улоги, меѓу другото, во сферата на јавната активност. Младите имаат право да го споделат своето мислење кога се носат одлуки што ги засегаат на локално ниво, а општината има обврска да овозможи гласот на младите да биде слушнат.

Одржувањето и развојот на демократскиот систем се заснова на партиципативна политичка култура, која вклучува политички активни, заинтересирани, одговорни, еднакви и компетентни млади.

Моментална состојба

Моменталната состојба согласно спроведеното примарно истражување говори дека 43% од испитаниците сметаат дека младите не се вклучени во носењето на одлуки во локалната самоуправа, околу 1/3 немаат информација, додека само 24% имаат позитивен став по прашањето.

Графикон 1. Вклученост на младите во носење на одлуки во локалната самоуправа

Ваквите бројки не се многу различни од податоците на национално ниво, според кои 75% од младите досега не биле вклучени од институциите при носењето на одлуки.¹

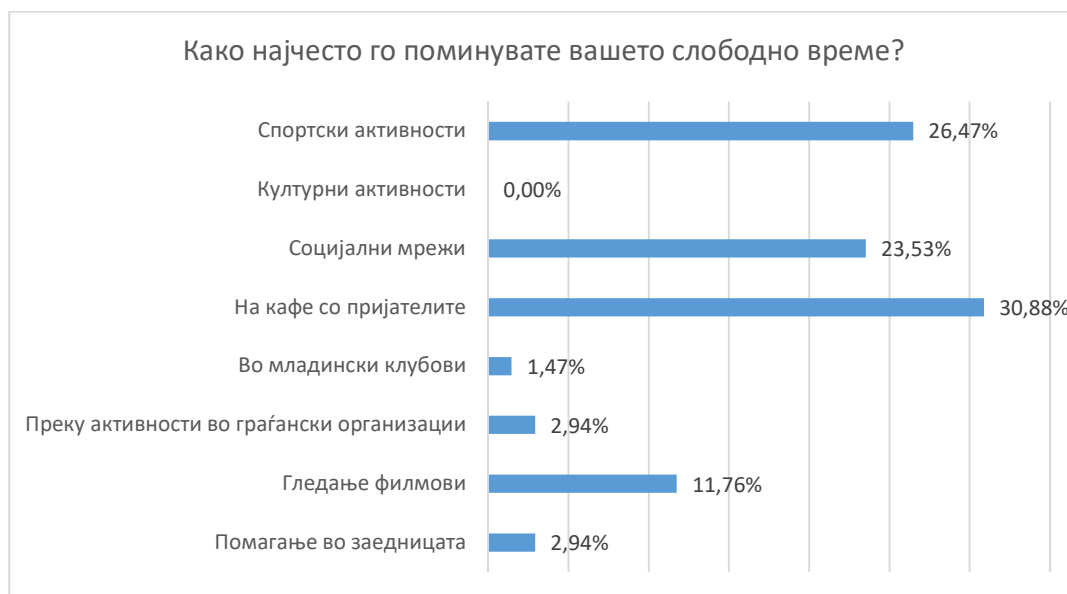
Младите во Општина Ресен се повеќе вклучени надвор од формалните институции, каде нивното учество не зависи од формални органи и тела. Така, мнозинство од младите во Ресен (69%) имаат искуство во волонтирање за општествено корисна цел, додека нешто помалку од половина (47%) членуваат/членувале во граѓанска/младинска организација.

Сепак, запрашани како најчесто го минуваат слободното време, само 1% одговориле во младински клубови, 3% во граѓански организации и 3% во помагање во заедницата. Недостатокот на интерес за граѓански активизам во слободното време укажува дека или младите само формално членуваат/членувале во некоја граѓанска организација, или граѓанскиот сектор не успеал доволно да ги мотивира за континуиран активен граѓански придонес во заедницата.

Како најголем предизвик за граѓанско активирање младите го идентификуваат недостатокот на поддршка од институциите (60%), по што следат недостатокот на информации каде и како да се вклучат (57%) и недостаток на знаење како да се биде општествено активен (43%).

Од друга страна, младите од Општина Ресен најмногу слободното време го минуваат на кафе со пријателите, во спортски активности и на социјалните мрежи.

¹ <https://www.wfd.org/sites/default/files/2022-05/WFD%20-%20infografici%202022%20za%20web.pdf>
(пристепено на 11.10.2023 година)

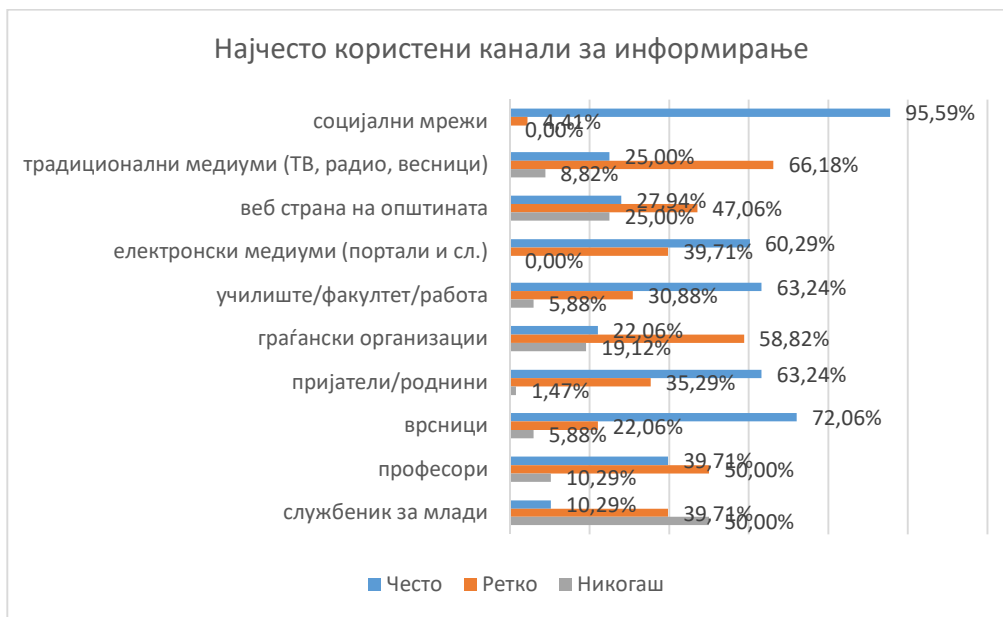
Графикон 2. Активности на младите во слободно време

Мнозинство од испитаниците потполно или делумно се согласуваат дека општината нуди можности за волонтирање (56%). Истовремено, мнозинство од младите од Ресен воопшто или делумно не се согласуваат дека возрасните во општината имаат доверба во младите да ги вклучат во носењето одлуки (63%), додека 60% воопшто или делумно не се согласуваат дека локалната самоуправа ги знае и ги разбира грижите на младите луѓе. Испитаниците најмногу се сложни дека општината не одвојува доволно финансиски средства за поддршка на младите (79%).

Сепак, кај 57% од испитаниците постои оптимизам дека младите луѓе имаат можност да влијаат во општината и да бараат одговорност, што ги прави значително поголеми оптимисти во споредба со младите на национално ниво, каде според едно истражување речиси 8 од 10 млади луѓе сметаат дека воопшто не можат да влијат врз тоа што и како работат властите.²

Што се однесува до младинското информирање, младите испитаници најчесто се информираат преку социјалните медиуми (96%), по што следат врсниците (72%) и пријателите/училиштето (63%).

² <https://www.wfd.org/sites/default/files/2022-05/WFD%20-%20infografici%202022%20za%20web.pdf>
(пристепено на 11.10.2023 година)

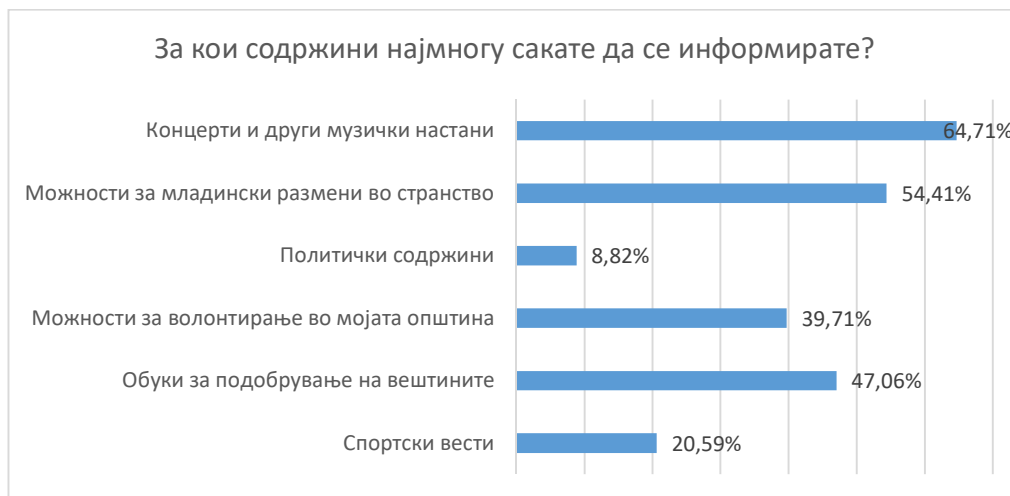

Графикон 3. Најчести канали за информирање на младите

Мнозинство од младите испитаници посочуваат дека младите сакаат да се информираат (84%). Речиси сличен процент од нив (83%) се запознаени со недостатокот на локална Стратегија за млади, но високи 57% не знаат дали во нивната општина има Службеник за млади и 47% не се запознаени со информацијата дали во нивната општина има Локален младински совет. Ваквите резултати укажуваат на потребата од унапредување на транспарентноста на општината и доближување до младите.

Од друга страна, општината ја препознава потребата на младите да се информираат, па сите информации ги објавува на официјалната општинска веб страна, како и на социјалните мрежи. Истовремено, општината е секојдневно отворена за средби со граѓаните, вклучително и со младите. Ова се докажува и со мноштвото на склучени меморандуми од локалната самоуправа со граѓански локални организации кои третираат теми и активности со млади и поддршката која ја дава локалната самоуправа за младински иницијативи и реализација на младински проекти и настани.

Запрашани за какви содржини најмногу сакаат да се информираат, најмногу од испитаниците одговориле концерти и други музички настани, можности за младински размени во странство и обуки за подобрување на вештините. Младите од Општина Ресен најмалку сакаат вести со политичка содржина.

Графикон 4. Содржини од интерес на младите

Стратешка рамка

Младите секојдневно ја изразуваат својата желба активно да се вклучат во општествениот живот на заедницата. Сепак, тие веруваат дека се исклучени и дека не им се даваат доволно ресурси, информации или обука што ќе им овозможат знаења и вештини за поактивно вклучување во животот на заедницата.

Согледувајќи ја актуелната состојба, Општина Ресен ќе се залага за приближување до младите и јакнење на транспарентноста, а во соработка со сите релевантни чинители ќе работи на развој на активна младина, која е мотивирана, проактивна и вклучена во процесите на носење на одлуки, креирање на младински политики и нивна имплементација.

Дополнително, преку поголема промоција и приближување на Службеникот за млади до младите во Ресен, како и преку креирање на функционален Локален младински совет, младите ќе бидат значително повеќе вклучени во носењето на одлуки и креирање на јавни политики од нивен интерес. Локалниот младински совет ќе делува како катализатор за видливост и решавање на проблемите на младите, особено оние кои припаѓаат на ранливи групи.

SWOT анализа

Јаки страни	Слаби страни
- Постоење на Законот за младинско учество и младински политики - Постоење на Службеник за млади	- Младите не знаат како да бидат општествено активни - Недоволен број младински организации - Слаба достапност на информации за младински активизам - Отсуство на функционален младински центар за младинска работа и информирање

Можности	Закани
- Прилагодување на општинскиот профил на социјалните мрежи на потребите на младите - Зајакнување на соработката на општината со (младински) организации - Можности за лични средби со млади во општината	- Заминување на младите поради незадоволни основни животни потреби во градот - Недостаток на интерес кај младите за активно учество во општествените процеси

Област 1 – МЛАДИНСКО УЧЕСТВО И ИНФОРМИРАЊЕ

Стратешка цел 1.1: Локален младински совет кој успешно ги застапува потребите и интересите на младите пред Советот на општината, локалните институции и останатите чинители

Резултати	Индикатори
1.1.1 Формирање на младински совет на Општина Ресен, со рамноправна вклученост на сите засегнати страни	• Број на поднесени младински иницијативи
1.1.2 ЛМС е функционален и работи преку редовни квартални средби со сите засегнати страни на годишно ниво, идентификувајќи ги потребите на младите од Општината	• Број на одржани обуки и број на обучени лица
1.1.3 ЛМС редовно заседава и учествува на седниците на Советот на Општината, и поднесува најмалку 2 младински иницијативи на годишно ниво	• Број на одржани состаноци и теренски посети

Мерки по цел 1.1:

- Дефинирање и изработка на годишен план и програма за работа на Советот
- Обуки на членовите на Младинскиот Совет за презентирање на младински иницијативи
- Локалниот младински совет одржува редовни состаноци и ги усвојува иницијативите согласно добиените информации од терен

Стратешка цел 1.2: Младите се информирани и вклучени во јавниот живот и локалната самоуправа преку различни канали на информирање, вклучувајќи ги и социјалните мрежи

Резултати	Индикатори
1.2.1 Зголемен обем на информации коишто се однесуваат на културниот и забавниот живот во општината	• Зголемување на информациите на официјалните страни на општината кои се однесуваат на културно забавниот живот
1.2.2. Зголемени активности од областа на културата, забавниот живот и спортот	• Зголемен број на посетеност, прегледност, споделување за 25%

Мерки по цел 1.2:

- Отворање на интернет веб - страна и фан- страна за младинскиот центар
- Одржување на презентации во локалните институции

Приоритетна област II: Младинска работа

Младинската работа се однесува на поддршка на младите луѓе да растат, да се подготват за самостоен живот и да се чувствуваат вклучени во општеството.

Согласно Стандардите за квалитет на младинска работа³ младинската работа се дефинира како организиран и систематски процес на едукација и поддршка на автентичниот развој на младите со цел остварување на нивниот целокупен личен, социјален и општествен потенцијал и нивното активно вклучување во животот во заедницата. Помагајќи го личниот и социјалниот развој на младите, младинската работа помага и во развојот на самопочитта, самовербата и социјализацијата на младите луѓе, нивното одржливо осамостојување и зајакнување на нивните способности потребни за успешно справување со секојдневните проблеми и ризици на кои се изложени. Истата доведува до еманципација на младите, развој на нивната толеранција и зајакнување на младешката одговорност, што пак од своја страна придонесува кон социјално вклучување и активно учество на младите во општествениот живот, зајакнување на социјалната кохезија и превенција на однесување кое е ризично по здравјето и безбедноста на младиот човек и по целокупното општество.

Младинската работа е препознаена и во Националната стратегија за млади 2023-2027, во која се посочува дека младинската работа игра централна улога во обезбедување на младите со можности да стекнат знаења, вештини и ставови кои им се потребни да бидат активни граѓани во општеството. Националната стратегија посочува дека и покрај тоа што младинската работа добива засилено признавање и препознавање во изминатите неколку години, поголем дел од институциите, младите и другите чинители во општеството се уште не се доволно запознаени со значењето, важноста и можностите кои ги нуди младинската работа, а младинската работа не е целосно воспоставена како професија.

Моментална состојба

Врз основа на резултатите од спроведеното примарно истражување половина од младите испитаници учествувале на работилници за социјален и личен развој, но само 19% сметаат дека институциите на локалната самоуправа го поддржуваат развојот на младите. Само 12% од младите испитаници сметаат дека во општина Ресен се спроведуваат кампањи за спречување на ризично однесување меѓу младите.

Дека неформалното образование ги зголемува шанските на младите за полесно наоѓање на работа веруваат 44% од младите испитаници, додека 43% немаат став по однос на прашањето. Од друга страна, помалку од 1/3 од младите испитаници (29%) сметаат дека имаат можност да се вклучат во неформално образование, а 41% немаат информација дали такви можности им се достапни. Истовремено, само 1/3 од испитаниците сметаат дека во

³ Стандарди за квалитет на младинска работа, Драган Атанасов и Билјана Василевска Трајкоска, Сојуз за младинска работа, Скопје 2019, преземено од <https://smr.org.mk/wp-content/uploads/2020/04/Standardi-za-kvalitet-na-mladinskata-rabota.pdf> (пристапено на 15.10.2023 година)

Општина Ресен постојат младински клубови/центри и/или младински организации кои се занимаваат со младинска работа.

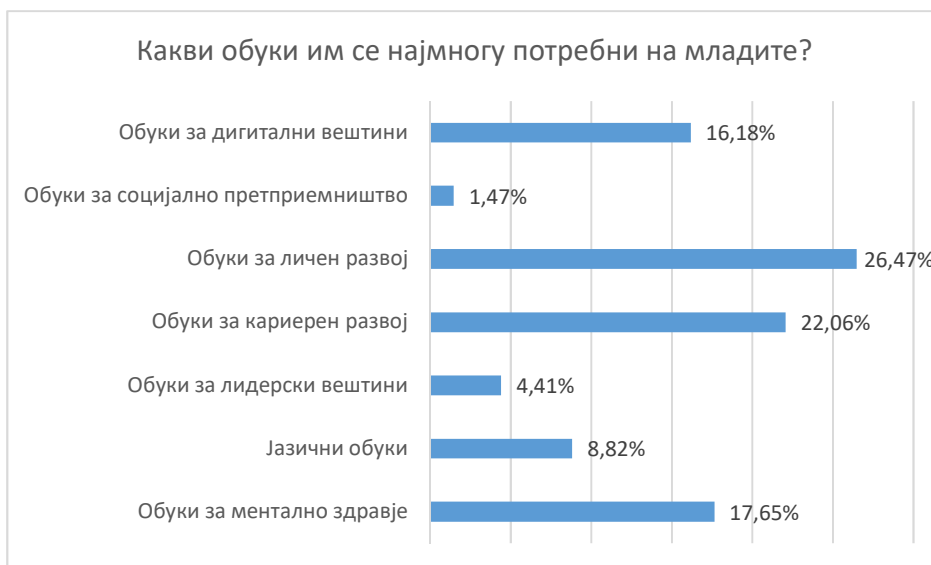
Мнозинството од младите (95.59%) се согласни дека во Ресен недостигаат обуки за млади.

Графикон 5. Перцепција за недостаток на обуки за млади

На младите од Ресен најмногу им недостигаат обуки за личен развој (26%), по што следат обуките за кариерен развој (22%) и обуките за ментално здравје (18%). Ваквите проценти и не би требало да претставуваат изненадување ако се има предвид дека мнозинство од испитаниците се на средношколска возраст, на кои допрва им следи кариерен развој, но и лично развивање и созревање.

Најмал интерес за младите од Ресен има за обуки за социјално претприемништво (само 1%), а мал е процентот и на млади кои најмногу би сакале обуки за лидерски вештини (4%).

Графикон 6. Вид на обуки кои им се потребни на младите

Стратешка рамка

Општината ги разбира и ги уважува потребите и интересите на младите и ќе продолжи да се залага за квалитетната младинска работа (вклучувајќи образование и обуки за млади) и

еднакви можности на сите млади луѓе за саморазвивање, доживување успех, стекнување искуство и стекнување независност.

Општина Ресен, поаѓајќи од важноста на младинската работа која го поддржува развојот на вештините и капацитетите на младите луѓе, се залага во соработка со граѓанскиот сектор и други релевантни актери да им обезбеди на младите можности надвор од формалното образование, за колективно и индивидуално дејствување.

Во таа насока, општината ќе го поддржи формирањето на младински центар, но и други младински клубови преку кои младите ќе може да се стекнуваат со неформално образование и да работат на нивниот личен раст и развој.

Согласно Законот за младинско учество и младински политики, Младинските центри се места каде се подготвуваат и спроведуваат програми кои ја подобруваат благосостојбата на младите, развојот на личниот, социјален и професионален живот на младите, информации од важен интерес за младите и други аспекти од животот на младите.

SWOT анализа

Јаки страни	Слаби страни
- Постојење на Законот за младинско учество и младински политики - Постојење на Стандарди за квалитет на младинска работа	- Просторни капацитети за млади луѓе - Недоволен број младински организации - Неинформираност на младите за можностите за неформално образование во општината - Отсуство на функционален младински центар за младинска работа и информирање
Можности	Закани
- Нова студиска програма при УКИМ – Мастер студии за младинска работа - Создавање простор за млади, градење или менување на намената на постоечките објекти	- Младинската работа во РСМ се уште не е целосно препознаена како професија - Заминување на младите поради незадоволни основни животни потреби во градот

Област 2 – МЛАДИНСКА РАБОТА

Стратешка цел 2.1: Зајакнати се капацитетите на локалните младински организации коишто спроведуваат програми за информирање и обуки, со кои се зголемени компетенциите на младите и делуваат на локално ниво

Резултати	Индикатори
-----------	------------

2.1.1. Реализирани 2 информативни кампањи во интерес на младите на годишно ниво.	• Број на одржани на кампањи • Број на вклучени и информирани лица
2.1.2. Спроведени 2 програми за млади на годишно ниво за зголемување на компетенциите и дејствување на локално ниво	• Број на спроведени програми за зголемување на компетенциите на младите • Број на директни корисници на програмите
Мерки по цел 2.1: • Организирање на обуки за зајакнување на капацитетите за членовите на локалните младински организации • Изготвени 2 програми за развој на компетенциите на младите луѓе	
Стратешка цел 2.2: Активен младински центар кој функционира по високи европски стандарди и обезбедува услуги преку коишто младите продуктивно го искористуваат своето слободно време	
Резултати	Индикатори
2.2.1. Функционален младински центар во којшто 3 професионални младински работници ги спроведуваат годишните програми	• Број на младински работници вработени во младинскиот центар • Број на млади директно вклучени во активности во програмата на центарот • Број на млади индиректно вклучени во активности во програмата на центарот • Број на реализирани настани од годишната програма
Мерки по цел 2.2: • Обезбедени се просторни и технички капацитети по минимум стандарди коишто го поддржуваат програмското работење на младинскиот центар • Дизајнирана е програма за искористување на слободното време на младите според нивните интереси и потреби • Квалитетот на програмите е обезбеден преку 3 сертифицирани младински работници	

Приоритетна област III: Претприемништво и поддршка при вработување

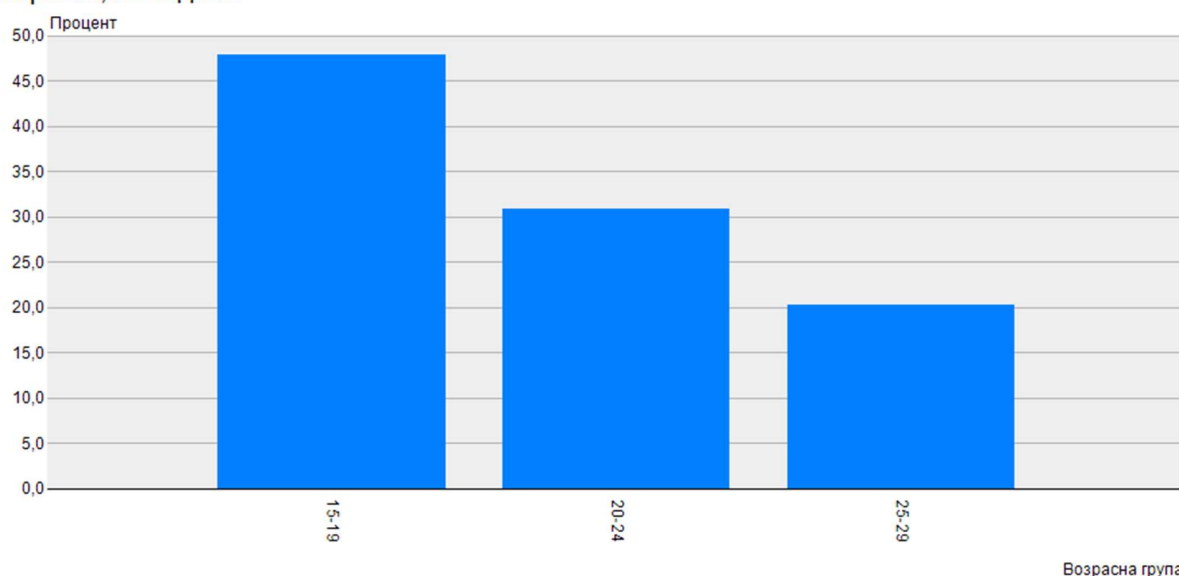
Младоста е важен период од човечкиот живот во кој младиот човек ги поставува темелите на професионалната кариера. Во овој период младите ги формулираат своите аспирации и животни цели, ги бараат и ги наоѓаат своите улоги и одговорности во општеството и се движат кон економска независност. Тоа значи и дека младоста е период на социјална и психолошка транзиција, во кој младите се повикани да донесат важни одлуки и избори кои значително влијаат на текот на нивниот живот. Квалитетот на животот на младите во голема мера зависи од тоа колку е успешна нивната транзиција од училиште на работа. Неуспехот да се најде пристојна работа после училиште може да има сериозно влијание врз професионалниот капацитет и вештините на младите дипломирани студенти.

Дополнително, времето поминато без работен ангажман кога е завршен образовниот процес може да предизвика психолошки последици за младиот човек.

Младинската невработеност е глобално прашање кое ги погодува и развиените општества. Младите се несомнено потенцијалот и иднината на секоја земја, а властите со долгорочна визија за благосостојба и развој на нивната земја непрестано се стремат за изнаоѓање на најдобрите начини за интегрирање на младите во пазарот на труд.

Високи стапки на младинска невработеност се присутни и во земјите-членки на ЕУ, а на младинската невработеност не е имуна ниту РСМ.

Стапки на невработеност на населението на возраст од 15 години и повеќе според полот и возраста, по години

Графикон 7. Стапки на невработеност на младите (15-29) во РСМ

Извор:

https://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_PazarNaTrud_StapkiDrugiIndikatori/088_PazTrud_Mk_StapNev_ml.px/chart/chartViewColumn/?rxid=46ee0f64-2992-4b45-a2d9-4e5f7ec5ef (пристапено на 11.10.2023 година)

Согласно последниот попис на населението од 2021 година, вкупно 395 млади лица од Општина Ресен се изјасниле како невработени активни баратели на работа, што е околу 17% од вкупниот број млади (15-29 години) во општината.

Многу држави излезот од младинската невработеност го гледаат во претприемништвото, како практична алтернативна кариера за многу млади.

Во РСМ, традиционалните пазари се недоволно развиени и следствено на тоа, не се сметаат за остварлива опција за финансирање на нови бизниси, особено не на стартапи со висок ризик. Покрај тоа, отсуството на значителен број на основни и стартап фондови, ризични капитали и бизнис ангели, им отежнува на претприемачите да основаат компании и да добијат финансии за нивните идеи. Друга пречка пред развојот на претприемништвото во Северна Македонија е недостатокот на мотивација, потреба од вештини и знаење кај младите за да се самовработат.

Но, од друга страна, државата изминатите години презема чекори за усогласување на законодавството со клучните регулативи на ЕУ (Закон за стратешки инвестиции, 2020 година), а дополнително на претприемништвото му погодува и засилената дигитализацијата на многу јавни услуги. Овој фактор во комбинација со лесните процедури за основање бизнис без административен товар помагаат да се создаде повољна средина за започнување претприемничка активност. Постои централизиран едношалтерски систем кој им овозможува на инвеститорите и претприемачите брзо да ги регистрираат своите бизниси и служи како корисна платформа за обезбедување информации за различни услуги за претпријатијата.

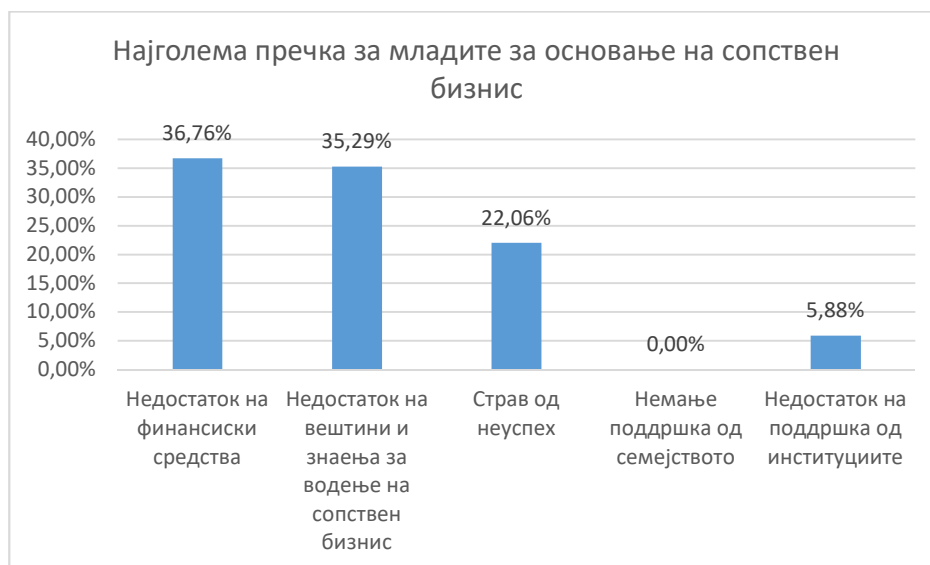
Националната стратегија за млади на РСМ 2023-2027 го дефинира претприемништвото како процес на започнување, организирање и управување со нов деловен потфат со цел да се создаде вредност и да се направи профит, а подготовка за млади пред вработување е збир на активности и обуки со цел младите да се здобијат со вештини, знаења и искуства неопходни за вработување. Развојот на претприемништво и подготовка пред вработување преставуваат можности за економски раст и отворање работни места, како и можност младите да постигнат финансиска независност и да ги исполнат своите кариерни аспирации. Во Стратегијата понатаму се посочува дека иако постои позитивен тренд на намалување на невработеноста кај младите лица се уште стапката на невработеност е голема, а стапката на вработеност е мала. Претприемништвото и подготовката пред вработувањето може да помогне да се реши невработеноста и да придонесе за подобрување на состојбата на економијата и пазарот на трудот преку обезбедување на вештини и ресурси неопходни за започнување и успех во сопствениот бизнис и вработувањето.

Моментална состојба

Спроведеното истражување покажа дека 82% од младите во Општина Ресен повеќе би сакале да станат претприемачи и да започнат сопствен бизнис, отколку да работат за друг работодавач.

Иако мнозинството имаат желба да основаат сопствен бизнис, за 37% најголема пречка на патот до претприемништвото се финансиите. За нешто повеќе од 1/3, односно 35% сметаат дека недостатокот на знаења и вештини ги спречува младите да основаат сопствен бизнис, што и не е изненадување ако имаме предвид дека мнозинство испитаници се млади на средношколска возраст.

Позитивен наод е што младите ја препознаваат поддршката од семејството, па така никој од нив не посочил дека истата недостасува.

Графикон 8. Пречка за основање на сопствен бизнис

Само 6% упатуваат на недостаток на институционална поддршка како најголема пречка за основање на сопствен бизнис. Но, истовремено само 12% од испитаниците сметаат дека општината поддржува програми за младинско претприемништво, додека 51% имаат негативен став по прашањето, а остатокот не знаат. Тоа укажува на потребата на поголем ангажман на општината околу креирање и промоција на програми за поддршка за младинско претприемништво.

Што се однесува до причините за младинска невработеност, за 35% од младите испитаници најголема причина е недостатокот на работни места, по што следи отсуството на локална политика за економски развој со 25% од одговорите и лошите услови за работа со 16% од одговорите.

Загрижувачки податок е дека 78% од младите во Општина Ресен би се преселиле во друг град/населено место во потрага по подобри можности за работа. Анализата на двата последни пописи во државата покажува дека над 77.000 млади лица коишто се родени во РСМ заминале во странство во последните неколку години. Младинската емиграција е сериозен проблем на регионално и национално ниво, а одредени истражувања покажуваат дека главни причини поради кои младите си заминуваат од државата е неможноста да добијат квалитетно образование и потоа да се вработат.⁴

Стратешка рамка

Општина Ресен се залага за унапредување на младинското вработување, овозможување на достоинствена работа на младиот човек, како и охрабрување на младите да започнат бизнис и претприемачка кариера во општината.

Особено е значајно претприемништвото да се промовира кај младите уште од најмала возраст, преку формалното и неформално образование, што налага прилагодување на

⁴ <https://fokus.mk/brojot-na-mladi-luge-megu-dva-popisa-se-namalil-za-shest-protsentil/> (пристапено на 11.10.2023 година)

наставните програми, но и воннаставни обуки, работилници, семинари и други форми на учење.

Во таа насока општината ќе се залага за зголемување на бројот на обуки за младинско претприемништво, но и за соодветно пренесување на информациите за можности за кариера до младите, односно промоција на постоечките национални програми на АВРСМ.

Искуството стекнато во претприемничкото образование ја зголемува можноста за отворање нови компании, самовработување, отворање нови работни места, но и стекнување самоверба и зајакнување на креативноста и општествената одговорност кај младите.

Имајќи предвид дека недостатокот на работни места беше идентификуван како една од најголемите причини за младинска невработеност, Општина Ресен се обврзува во соработка со бизнис заедницата да ги разгледа можностите за зголемување на бројот на вработени млади, како и да креира локална политика за забрзан економски развој, со посебен фокус на младинското претприемништво.

При остварување на наведените цели општината ќе примени холистички пристап, односно унапредувањето и промоцијата на младинското претприемништво ќе се одвива во соработка со сите релевантни чинители на локално и национално ниво.

SWOT анализа

Јаки страни	Слаби страни
- Постоење на национални програми за поддршка на самовработување (претприемништво) - Подготвеност за дополнителна едукација и професионален развој на младите - Подготвеност за волонтерска работа (да се стекне работно искуство) - Голем број млади луѓе имаат пристап до интернет; - Младите знаат барем еден странски јазик (главно англиски)	- Недоволна информираност кај младите за постоечките програми за поддршка на вработувањето - Неусогласеност на образовниот систем со потребите на пазарот на трудот - Недостаток на претприемачко образование - Недостаток на претприемачки вештини кај младите - Младинското претприемништво не е соодветно развиено и придонесот на претприемништвото за намалување на невработеноста кај младите не е доволно признаен. - Недостаток на функционален, сеопфатен, квалитетен и одржлив систем на кариерно насочување и советување за младите
Можности	Закани

- Развивање програма за неформално образование за поддршка на младите претприемачи - Промоција на претприемачки начин на размислување - Финансиска поддршка на младите претприемачи - Користење на странски фондови - Поголема поддршка од граѓанскиот сектор за креирање на модел за поддршка на младинското вработување - Менторска поддршка за млади претприемачи	- Одлив на мозоци од Општина Ресен - Отсуство на волја за реформа на образовниот систем, со што ќе се земат предвид потребите на домашниот пазар на трудот - Незаинтересираност на индиректните корисници за спроведување на мерките поврзани со вработување и претприемништво на младите - Продолжување на трендот на корупција и непотизам при вработувањето на младите - Создавање негативна слика за медиумите за општата состојба на општеството, што негативно влијае на претприемачките амбиции на младите.
---	--

Област 3 – ПРЕТПРИЕМНИШТВО И ПОДДРШКА ПРИ ВРАБОТУВАЊЕ

Стратешка цел 3.1: Мотивирани и подготвени млади раководат со успешни бизниси со кои што го поддржуваат локалниот економски раст и развој

Резултати	Индикатори
1.2.3. Најмалку 2 млади претприемачи се финансиски поддржани на годишно ниво за отворање на сопствен бизнис во општината	• Обезбедени минимум 10 000 евра на годишно ниво за поддршка на два локални бизниси од страна на Општината • Број на новоотворени бизниси кои што се поддржани • Број на вработени лица во новите бизниси

Мерки по цел 1.1:

- Општината има усвоени процедури и обезбеден буџет за два бизниси предводени од млади

Стратешка цел 3.2: Младите се оспособени за формирање и раководење на сопствени бизниси

Резултати	Индикатори
3.2.1 Обезбедена менторска поддршка за младите претприемачи и новоотворените бизниси предводени од млади	• Број на ангажирани ментори за спроведување на програмата • Број на млади претприемачи корисници на менторската поддршка
3.2.2 Програма за обука за младинско претприемништво е отворена и применета за младите	• Број на млади претприемачи кои се директни корисници од програмата • Број на локални бизниси вклучени во програмата

Мерки по цел 3.2:

- Усвоена е програма за менторска поддршка на млади претприемачи
- Избран локален провајдер за спроведување на обуки за младите претприемачи

Останати области на делување

Имајќи ја предвид ограниченоста на ресурсите и потребата да се донесе прагматична, применлива и одржлива стратегија, Општина Ресен согласно претходно спроведеното истражување акцентот го стави на наведените три стратешки цели разработени како посебни области на делување.

Но, уважувајќи ја потребата од унапредување на животот на младите во сите сфери на нивното живеење, општината ќе презема континуирани мерки за унапредување и развој и во други области, прикажани во продолжение.

Образование

Истражувањето покажа дека младите се критични во поглед на недостатоците и предизвиците со кои се соочиле/се соочуваат во училиштето.

Младите испитаници во најголема мера посочуваат дека во нивното училиште недостига младински клуб или друга форма на здружување (29%), а 1/5 од нив имаат желба и за повеќе воннаставни активности (спортски натпревари, музички/ликовни секции, театарски претстави, поетски читања и сл.). Загрижувачки е што речиси 1/5 укажуваат на недостаток на соодветно греење во зимскиот период, односно 19% од испитаниците.

Од друга страна, младите во Ресен се очигледно задоволни од училишните спортски сали и реквизити за физичко образование, како и од стручноста на наставниот кадар, за кои само 3% посочиле дека недостигаат обуки за кадарот со цел јакнење на нивните компетенции.

Графикон 9. Недостатоци во општинските училишта

Повторно се потврдува тезата дека младите од Ресен имаат интерес за неформално образование (65%), но значаен дел не знаат како да се вклучат или сметаат дека немаат можности за вклучување во неформално образование.

Мнозинство од испитаниците не веруваат дека образовниот процес ги подготвува за успешно вклучување на пазарот на труд (56%), а повеќе од половина (53%) сметаат дека училиштата не охрабруваат критичко мислење кај младите.

Графикон 10. Ставови за образованието во општината

Општина Ресен се залага за квалитетно образование и воспитание на младите генерации и нивно вклучување во севкупниот развој на македонското општество. На подрачјето на Општина Ресен има шест образовни установи, од кои пет основни училишта и едно средно училиште кое предвидува практична настава за учениците.

Локалната самоуправа во соработка со училиштата може да спроведуваат консултативни состаноци со бизнис заедницата за да се испитаат можностите за збогатување на практичната настава преку инволвирање на нови бизниси.

Покрај тоа, општината гледа можност во соработка со граѓанските организации и образовните установи да се организираат обуки и работилници за критичко мислење и препознавање на лажни вести.

Дополнително, Локалната самоуправа во својот делокруг на надлежности може да презема активности и иницијативи со Министерство за образование и наука во насока на спроведување на националните политики за квалитет на образованието, усовршување на наставниот материјал, како и лобирачки активности со цел унапредување на меките вештини на младите и нивна подготовка за успешно вклучување на пазарот на труд.

Култура и спорт

Согласно спроведеното истражување младите од општина Ресен во голем процент (60%) се задоволни (потполно или делумно) од тоа што општината им го нуди за задоволување на нивниот културен живот. Сепак, не се за занемарување ниту повеќе од 1/3 од испитаниците (40%) кои одговориле дека воопшто не се задоволни.

Младите кои не се многу задоволни, сметаат дека општината треба да поработи на подобрување на инфраструктурата во областа на културата (45%), додека 27% од младите сакаат повеќе забавни паркови и отворени фестивали. Младите во Ресен најмалку се заинтересирани за повеќе претстави на отворено, за што одговориле само 4% од испитаниците.

Графикон 11. Какви културни содржини им недостигаат на младите во општината

Високи 84% од испитаниците се делумно или потполно задоволни од условите за спорт и спортски активности во Ресен.

Од друга страна, оние кои не се задоволни сметаат дека во општината има недостаток на спортски терени на отворено, додека дел од младите укажуваат дека спортски терени има, но истите не се достапни за сите млади подеднакво. Околу 1/5 посочуваат и на недоволна заштита на спортските реквизити кои се уништени, додека 16% посочуваат дека општината не дава финансиска и друга поддршка на успешни спортисти.

Графикон 12. Недостатоци на спортскиот живот во општината

Општина Ресен го препознава значењето на спортот и спортските активности за психо-физичкото здравје на младите и се залага за подеднакви можности за спортување за сите млади. Согласно Статутот на Општина Ресен, општината посветува посебно внимание на развојот на масовниот спорт и на субјектите кои собираат повеќе млади спортисти се со цел да се развие нивниот спортскиот дух и здравјето.

Во таа насока, општината ќе ја зајакне соработката со спортските друштва и клубови на нејзина територија, и ќе работи на поголема промоција на спортскиот живот меѓу младите. Воедно, општината ќе се стреми да отвори спортски терени на отворено кои ќе бидат подеднакво достапни за сите млади.

Истовремено, општината ќе продолжи да вложува во културниот живот преку организација на културно-уметнички манифестации и да поттикнува и охрабрува различни форми на творештво меѓу младите. Во соработка со централните власти и преку национални и меѓународни фондови Општина Ресен ќе се стреми и да ја збогати инфраструктурата во областа на културата.

Здравство

Повеќето од испитаниците својата здравствената состојба ја опишале како одлична (59%), многу добра (22%) и добра/просечна (18%).

Мнозинство од испитаниците изјавиле дека никогаш не употребиле дрога (96%), а 76% учествувале на презентација за штетните ефекти од конзумирање на дрога и психотропни супстанции. Околу 3/4 сметаат дека се запознаени со разните ментални состојби, нивните причини и симптоми. Нешто повеќе од 1/3 односно 37% одговориле дека се соочиле со предизвици по нивното ментално здравје, но само 12% се обратиле на психолог/психотерапевт и само 7% користеле лекови за ментално здравје. Тоа може да биде индикатор на стереотипизација на консултирањето со психолог/психотерапевт и срам да се посети такво стручно лице. Независно на причините, општината и надлежните институции мора да поработат на кревање на свеста кај младите за важноста на менталното здравје и како истото да се заштити.

Само 13% од испитаниците одговориле дека локалните институции/организации редовно ги едуцираат младите за менталното здравје и последиците од конзумирање на психотропни супстанции, што е индикатор за потребата од засилена едукативна кампања во која покрај формалните институции би се вклучил и граѓанскиот сектор. Според $\frac{3}{4}$ од испитаниците ваквата едукација е повремени.

Графикон 13. Ставови за здравствени прашања

Здравјето на младите е особено важна тема за секоја земја. Согласно Светската здравствена организација здравјето е состојба на целосна физичка, психичка и социјална благосостојба, а не само отсуство на болест или телесни недостатоци. Токму затоа мора да се зајакне грижата за здравјето на младите.

Според УНИЦЕФ: „До 20 проценти од адолесцентите на глобално ниво доживуваат ментални нарушувања. Три од четири проблеми со менталното здравје на возрасните лица започнуваат во детството и адолесценцијата, а алармантен дел од адолесцентите, 5 - 10 проценти во земјите со високи приходи и 15 проценти во земјите со средни и ниски приходи имаат обид за самоубиство“.⁵ Воедно, „се проценува дека три четвртини од проблемите со менталното здравје се појавуваат пред 25тата година.“⁶

Општина Ресен сериозно ги зема резултатите кои укажуваат на незанемарлив број на млади кои се соочиле со предизвици по менталното здравје. Емоционалната благосостојба на

⁵ <https://www.unicef-irc.org/research/mental-health> (пристапено на 12.10.2023 година)

⁶ Здружение на граѓани Младите можат, Грижа за менталното здравје на млади, февруари 2022 година, преземено од <https://youthcan.org.mk/wp-content/uploads/2022/03/Publikacija-MM-%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%97%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%98%D0%B5.pdf> (пристапено на 12.10.2023 година)

младите е исто толку важна како и нивното физичко здравје. Доброто ментално здравје им помага да развијат издржливост да се справат со сè што им носи животот и да прераснат во здрави возрасни луѓе.

Најмладото население е особено ранлива популациска категорија. Согласно Национална стратегија за унапредување на менталното здравје во РСМ⁷ 50% од сите случаи на нарушување на менталното здравје почнуваат во детството до 14 година (15), а 75% до 24 година од животот, што говори за тоа дека најважната превенција и рана интервенција треба да се одвива во детството. Згора на тоа само 20% од младите кои имаат потреба од третман го добиваат, при што постои околу 10 години период на одложување на третманот од почетокот на симптомите, дури и во високо развиените земји.

Општина Ресен во соработка со релевантни институции и организации, поддржува систематски кампањи за ментално здравје. Воедно, ќе се работи на континуирана едукација и обука за менталното здравје на младите и рушење на стереотипизацијата од посета на стручни лица (психолози/психотерапевти).

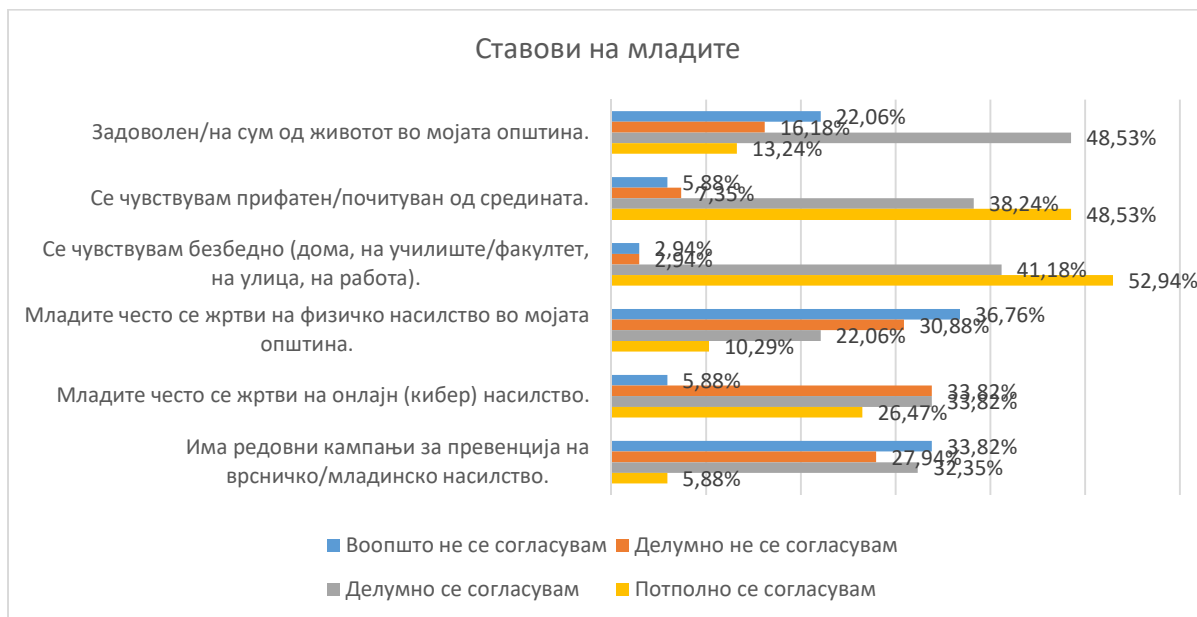
Безбедност (насилство)

Особено значаен и надоврзан сегмент на здравствената заштита на младите е нивната безбедност. Висок процент на млади во Општина Ресен (94%) потполно или делумно се чувствуваат безбедно (дома, на училиште/факултет, на улица, на работа) и високи 87% потполно или делумно се чувствуваат прифатени/почитувани од средината.

Иако мнозинство од испитаниците изјавиле дека се чувствуваат безбедно, сепак 32% (комбинирано потполно и делумно се согласувам) одговориле дека младите често се жртви на физичко насилство, додека високи 60% сметаат дека младите често се жртви на онлајн насилство, што укажува на потребата од засилена контрола на онлајн просторот.

Ваквите наоди укажуваат на потребата да се поработи на превенција на насилничко однесување меѓу младите во виртуелната, но и физичка реалност, уште повеќе ако се земе предвид дека 14% од младите испитаници биле жртви на насилство, наспроти 49% кои посведочиле насилен акт кон младо лице.

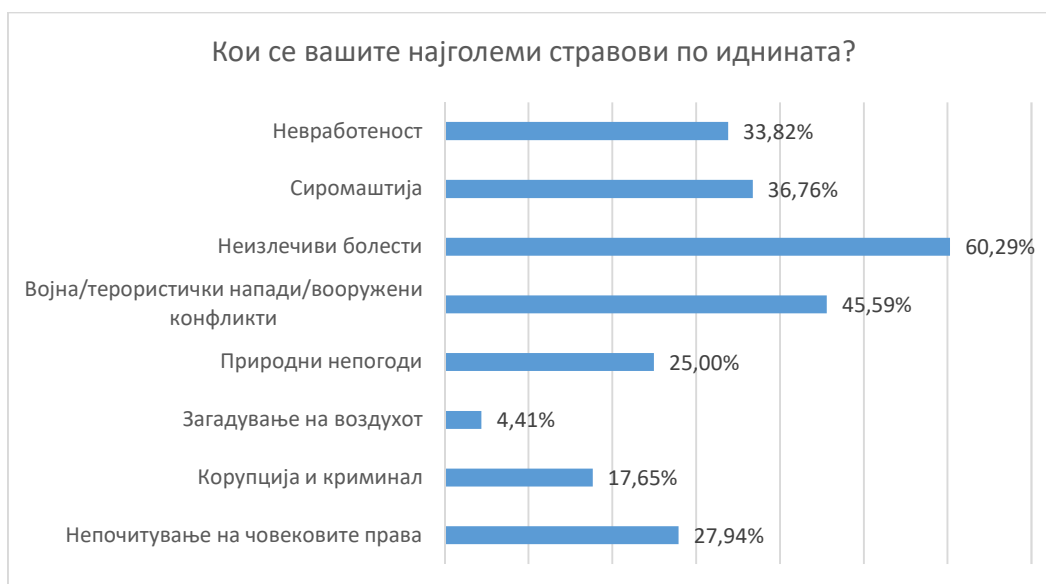
⁷ Национална стратегија за унапредување на менталното здравје во Република Македонија септември 2018 - 2025 година, преземена од <https://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2020/05/strategija-za-MZ-2018-2025-170718-pf-1.pdf> (пристапено на 18.10.2023 година)

Графикон 14. Степен на согласност со искази за безбедносни прашања

Младите од Ресен најмногу се плашат од неизлечиви болести (60%). Потоа следат војните и вооружените конфликти со 46%, што може делумно да е резултат на моменталните активни вооружени конфликти на глобално ниво кои добиваат внимание во јавниот простор.

На трето место на стравови кај младите е сиромаштијата (37%) по што следи невработеноста со 34% од одговорите. Од друга страна, младите најмалку стравуваат од загадување на воздухот (4%).

Графикон 15. Најголеми стравови за иднината

Безбедноста преставува примарна потреба и желба, но истовремено претставува и темелен услов за ред, мир и општествен развој. Според Wolfers „безбедноста, во објективна смисла го мери отсуството на закани кон прифатените вредности, а во субјективна смисла отсуството на страв дека таквите вредности ќе бидат нападнати“.⁸

Општина Ресен во рамки на својот делокруг на работа, во соработка со надлежните институции (здравствени установи, училишта) и граѓански организации кои работат во оваа област ќе работи на превенција на девијантни појави меѓу младите и зголемување на објективната и субјективна безбедност, а особено превенција на врсничко насилство. Воедно, општината ќе работи на подобрување на инфраструктурата во јавниот простор (улично осветлување и слично) што ќе придонесе за зголемување на безбедноста на младите.

Во соработка со Министерството за внатрешни работи ќе се овозможат зачестени безбедносни контроли во фреквентни места со цел поголема заштита на младите и превенција на насилно однесување.

⁸ Arnold Wolfers, “National Security as an Ambiguous Symbol”, Political Science Quarterly, 67/4, декември 1952, стр. 167-168.